

w → Jędrzejowie, 1177 w Sulejowie, 1179 w Wąchocku, 1185 w → Koprzywnicy; w okresie swego największego rozwoju filiacja M. liczyła 213 opactw; wojny rel. 1572 i wojna 30-letnia doprowadziły 1636 do zniszczenia jego zabudowań klasztornych i materialnej ruiny; 1706 zostało odbudowane, 1791 ponownie zniszczone, a zakonnicy wypędzeni.

J. Salmon, *M. Son ancienne abbaye*, Brevannes 1957; H.P. Eydoux, *L'église abbatiale de M.*, ACist 14(1958) 3-116; A. Dimier, *M. et son empire*, *Memoires de la Société historique et archéologique de Langres* 5(1959) z. 3, 46-80; tenże, *Catholicisme* IX 742-744.

Miroslaw Daniluk

MORIN GERMAIN OSB, imię chrzestne Léopold, ur. 6 XI 1861 w Caen (dep. Calvados), zm. 12 II 1946 w Orselinie (Szwajcaria), patrolog.

W 1881 wstąpił do opactwa → Maredsous, gdzie 1886 przyjął święcenia kapł.; od 1887 odbywał liczne podróże nauk. po Europie (Francja, Anglia, Niemcy, Austria, Belgia, Holandia, Bałkany, Włochy, Szwajcaria) i Pn. Afryce; współpracował z redakcją czasopisma „Revue bénédictine” (opublikował ponad 400 artykułów); 1893 założył serię patryst. *Anecdota Maredsolana*; 1913-16 i 1926-39 zajmował się pracami bibliotecznymi i działalnością nauk. w klasztorze St. Bonifaz w Monachium, a 1939-45 w klasztorze Franciszkanów we Fryburgu Szwajc.; otrzymał doktorat h.c. uniwersytetów w Oksfordzie (1905), Zurychu (1914), Fryburgu Br. (1926) i Budapeszcie (1935).

M. odkrył i opublikował wiele nieznanych tekstów patryst., m.in. fragmenty wczesnej wersji NT w lekcjonarzu mozarabskim zw. *liber comicus* (*Liber comicus sive lectionarius missae quo Toletana Ecclesia ante annos mille et ducentos utebatur*, Mar 1893), Klemensa I Rzym. (*Sancti Clementis Romani ad Corinthios Epistulae versio latina antiquissima*, Mar 1894), Hieronima (*Sancti Hieronimi Presbyteri qui deperdit hactenus putabantur Commentarioli in Psalmos*, Mar 1995), Augustyna (*Sancti Aurelii Augustini Tractatus sive sermones inediti*, Ke 1917; *Miscellanea agostiniana. Testi e studi* I-II, R 1930-31), Cezarego z Arles (*Sancti Caesarii Arelatensis Opera omnia* I-II, Mar 1937-42, 1949²); ponadto ustalił autorów wielu anonimowych pism (metodologię przedstawił w *Mes principes et ma méthode*, RB 10(1893) 62-77); jest autorem wydania kryt. *Regulae Sancti Benedicti traditio codicum mss. Casinensium* (Monte Cassino 1900, Bo 1933), a także tekstów z historii liturgii, zakonów (m.in. cykl wykładów poświęconych ideałom monast. *L'idéal monastique et la vie chrétienne des premiers jours*, P 1912, Mar 1944⁶; *Idea zakonna na tle życia pierwszych chrześcijan i jej dzisiejsze zadania*, Cz 1917), Kościołów lokalnych, prawa kośc. i archeologii kośc. (IV-XII w.); wydał lekcjonarze gallikańskie i merowińskie.

P. Borella, *Dom Germano M. O.S.B. (1861-1946)*, EL 61(1947) 55-76; G. Mathon, *Catholicisme* IX 744; B. Nichtweiss, BBKL VI 132-135 (bibliogr.); G. Ghysens, P.P. Verbraken, *La carrière scientifique de dom Germain M. (1861-1946)*, Steenbrugis 1986; V. Saxer, LThK VII (1998³) 476-477.

Jolanta Koziej

MORMONI (ang. *mormons*), **The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, Kościół Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich**, wspólnota rel. o podłożu chrześc., judaist., adwentystyczno-chiliastycznym i masonskim, zał. 6 IV 1830 w Fayette k. Nowego Jorku przez J. Smitha.

I. GENEZA I DZIEJE – Pod wpływem metodyzmu i wydarzeń rodzinnych (matka, siostra i 2 bracia przystali do presbiterian) Smith przeżył kryzys rel., w modlitwie prosił Boga o wskazanie prawdziwego Kościoła; od tego czasu zaczął otrzymywać prywatne objawienia; moment kulminacyjny (22 IX 1827) objawień stanowiło przekazanie Smithowi złotych tablic (zawierających księgę spisana w staroż. językach Wschodu) z nakazem przetłumaczenia ich na język ang.; efektem tego był druk *The Book of Mormon* (Palmyra 1830; *Księga Mormona. Jeszcze jedno świadectwo o Jezusie Chrystusie*, bmv 1981; do

dziś opublikowanej w ponad 100 mln egz. oraz w ponad 90 językach) jako „Pisma Świętego Pana dla zachodniej półkuli”, a w końcu polecenie założenia nowej wspólnoty rel., „prawdziwego Kościoła Jezusa Chrystusa”; 6 IV 1830 w Fayette Smith i O. Cowdery (z D. Whitmerem należeli do grona 3 świadków mających obietnicę ujrzania złotych tablic) włożyli ręce na siebie i tym samym wyświęcili się wzajemnie na „starszych” Kościoła.

Smith ogłosił się „prorokiem żywego Boga”, apostołem, tłumaczem słowa Bożego i począł udzielać chrztu swoim zwolennikom we wsch. stanach; szybko zaczęły powstawać kolejne wspólnoty; 1831 założyciel m. ogłosił, iż ze względu na ponowne przyjście Chrystusa należy budować Nową Jerozolimę w Kirtland (stan Ohio); 1835 misjonarze m. upowszechnili swoją wspólnotę rel. na Wyspach Brytyjskich, ale jej członkowie woleli udać się do Ameryki (skoro miał się tu objawić Chrystus i rozpocząć swoje królestwo); jednocześnie m. zaczęli przeżywać trudności (np. bankructwo banku zał. w Kirtland) i doznawać prześladowań ze strony przeciwników; musieli się przenieść najpierw do Missouri, potem do Illinois, gdzie założyli miasto Nauvoo, a sam Smith miał kolejne objawienie, dopuszczające w pewnych wypadkach poligamię; mimo wielu przejawów doskonałości życia i sukcesów ekon. wśród m. pojawiły się też zdarzenia neg. (m.in. zdzierstwo przywódców, przypadki złego stylu życia, zazdrość i wrogość wobec przeciwników ich rozwoju oraz sukcesów finansowych), co wpływało na neg. opinię o nich; Smith ze swoim bratem Hiramem zostali nagle oskarżeni (m.in. o poligamię) i aresztowani przez gubernatora Illinois, a nast. zinczowani (1844) w Carthage.

Prześladowani m., na których czele stanął B. Young (1801-77), zostali zmuszeni do wędrowki (ponad 1500 km) na Zachód i szukania obiecanej raju; 24 VII (obchodzony później corocznie jako tzw. Dzień Pioniera) 1846 dotarli do okolic Gór Skalistych, gdzie osiedlili się i utworzyli „teokratyczne państwo” (Królestwo Wybranych) nad Wielkim Słonym Jeziozem ze stolicą w Salt Lake City, będąca do dziś ich centrum rel. ze słynną 6-wieżową świątynią (zbudowaną 1853-59) z białego granitu (i posągami Moroniego na najwyższej wieży), sanktuarium (tzw. tabernakulum) z 1867 (zawierającym 13 500 miejsc siedzących) oraz największym katalogiem genealogicznym na świecie, Utah zaś stało się 1896 federalnym stanem Stanów Zjednoczonych. M. prowadzą od 1837 zorganizowaną działalność mis. na całym świecie; traktowana jest ona jako rel. obowiązek (2 lata) gł. młodych wyznawców wspólnoty.

II. DOKTRYNA – Nauka m. stanowi połączenie elementów chrześc. (np. milenaryzm, kolegium 12 apostołów) z judaist. (nauka o przymierzu z Bogiem, objawienia udzielane prorokom, do których należał J. Smith i jego następcy, organizacja wspólnoty rel., Nowa Jerozolima, wielostopniowa hierarchia kapł.) i masonskimi (1842 Smith z ponad 1000 współwyznawców przystąpił do masonerii); gł. księgami kan. są *Biblia* („o ile jest ona dobrze przetłumaczona”), *The Book of Mormon* oraz in. pisma Smitha – zwł. *The Articles of Faith* (bmrw; *Zasady wiary Kościoła Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich*, bmv 1987), *Doctrine and Covenants of the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints* (Kirtland 1835; *Nauki i przymierza*, Salt Lake City 1989), *Pearl of Great Price* (Liverpool 1851; *Perła wielkiej wartości*, Salt Lake City 1989; 2 ostatnie często wydawane łącznie) – i jego następców jako kolejnych „prezydentów” i „proroków”, przez których Bóg w dalszym ciągu porozumiewa się z ludźmi i dokonuje nowych objawień.

M. specyficznie rozumieją Trójcę jako 3 Bogów pojmowanych na sposób cielesny; przyjmują istnienie Boga Ojca, Syna Bożego i Ducha Świętego, ale nie w rozumieniu chrześc. – właśc. wyznają tryteizm oraz pokrewieństwo człowieka z Bogiem; wszyscy ludzie są Jego dosłownymi synami i córkami oraz mogą sami na końcu czasów uzyskać pełnię boskości; odrzucają istnienie grzechu pierworodnego; wg m. Jezus

MORMONI

Chrystus jest fiz. synem Boga i powróci cieleśnie na ziemię, aby zapoczątkować 1000-letnie królestwo, Duch Święty zaś jest istotą duchową obecną wśród ludzi. M. wierzą w bliski związek między Bogiem a przyrodą, gdyż świat stanowi owoc połączenia Jego pierwiastka męskiego i żeńskiego.

M. obowiązują tajemnicze rytuały świątynne (gł. chrzest, wkładanie rąk, „opieczutowania”, zaślubiny małż. i tzw. *Endowment*); najważniejszym sakramentem jest chrzest (praktykowany jako chrzest dorosłych) przez zanurzenie w wodzie (stosują też tzw. chrzest zastępczy, czyli chrzest indywidualny przyjmowany za osoby żyjące lub zmarłe, które nie zdążyły przystąpić do rel. wspólnoty m.); po nim m. otrzymują dar Ducha Świętego przez nałożenie rąk; Wieczere Pańską przyjmują pod 2 postaciami – chleba i wody; odrzucają wszelkie używki (alkohol, herbatę, kawę, narkotyki, tytoń); nie oddają czci obrazom i świętym; wielkim szacunkiem darzą małżeństwo, które może być zawarte na czas określony (między żyjącymi) oraz na wieczność (tzw. niebiańskie małżeństwo osoby żyjącej ze zmarłą); zaślubiny dokonane w świątyni m. są gwarantem doświadczenia pełni błogosławieństwa w Królestwie Niebieskim; 1843-87 m. praktykowali poligamię (1862 zabroniona przez państwo), wprowadzoną przez Smitha, a zniesioną 1890 przez 3. prezydenta m. – W. Woodruffa.

M. żyją w izolacji – uważają siebie „za jedyny Kościół chrześc. działający z upoważnienia Jezusa Chrystusa”; kośćc. przynależność zależy od posłuszeństwa „pierwszym zasadom Ewangelii”, wiary w Jezusa Chrystusa, pokuty, chrztu przez zanurzenie na odpuszczenie grzechów i daru Ducha Świętego; nie utrzymują kontaktów z in. wspólnotami chrześc. (nie biorą udziału w ruchu ekum.) ani rel.; ze względu na swą specyficzną doktrynę nie są zaliczani do rodziny Kościołów ani kośćc. wspólnot chrześcijańskich.

III. ORGANIZACJA – Kościół m. ma bardzo skomplikowaną, hierarchiczną strukturę, kilka stopni duchownych w 2 porządkach kapł. – Aarona (niższym) i Melchizedeka (wyższym); hierarchię m. tworzą: tzw. Pierwsze Prezydium (prezydent z funkcją proroka i 2 doradcy), kapłaństwo melchizedeckie (12 apostołów, patriarchowie, najwyżsi kapłani, siedemdziesięciu, starsi) i niższe kapłaństwo aaronowe (kapłani, nauczyciele); instytucja kapłaństwa (dla osób płci męskiej powyżej 12. roku życia) stanowi najważniejszy element struktury organizacyjnej Kościoła m.; do najwyższych organów kierowniczych oprócz Pierwszego Prezydium należy też tzw. Rada Dwunastu (kolegium apost.), a każdy z apostołów troszczy się o 1 obszar pracy kośćc.; tzw. Rada Siedemdziesięciu odpowiada za zadania adm. na forum światowym.

Liczbę m. ocenia się na ponad 13 mln wiernych, żyjących prawie we wszystkich krajach świata – gł. w Stanach Zjedn. (ok. 50%); od 4 II 2008 prorokiem i prezydentem jest Th.S. Monson.

Th.F. O'Dea, *The M.*, Ch 1957; A. Tokarczyk, *Trzydzieści wyznań*, Wwa 1971, 144-154; R. Hauth, *Tempelkult und Totenaufer. Die geheimen Rituale der M.*, Gü 1985; tenże, *M. – Taufe und Totenaufer*, W 1986; N.M. Borengässer, *LexRI 274-275*; W. Kaliner, *Erste Auskunft. Religion in 1111 Stichworten*, L 1991 (*ABC chrześcijaństwa. Mały słownik*, Wwa 1996, 2006³, 277); B. Secondin, *Fundamentalizm. Skostniała prawda. Wyzwania i niebezpieczeństwa*, Comp 11(1991) z. 3, 35-48; S.E. Robinson, *Sind M. Christen?*, Bad Reichenhall 1993; R. Hauth, *Die M. Geheimreligion oder christliche Kirche? Ein Ratgeber*, Fr 1994, 1995²; A. Mössmer, *Die M. Die Heiligen der letzten Tage*, So 1995; *Our Heritage. A Brief History of the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints*, Salt Lake City 1996; K. Ross O'Boran, L. Lie O'Boran, *The Window's Son. The Esoteric History of the Profet Joseph Smith and the Origin of Mormonism*, Salt Lake City 1997; R. Hauth, *LThK VII (1998³) 478-479*; A. Leśniak, *M. – amerykański wynalazek religijny*, Tychy 2001; W. Thiede, *Die „Heiligen der Letzten Tage” – Christen jenseits der Christenheit. Eine systematisch-theologische Wahrnehmung der grössten M.-Kirche*, B 2001; H. Weber, *Lexikon Religion*, Reinbeck bei Hamburg 2001 (*Leksykon religii świata*, Wwa 2003, 220-221); K.J. Hansen, *RGV V (2002³) 1508-1511*; K. Karski, *RelEnc VII 157-159*; A. Wójtowicz, *Bóg m.*, Kr 2003 (bibliogr.); G.A. Mather, L.A. Nichols, *SSRRO 288-307* (bibliogr.).

Stanisław Józef Koza

IV. W POLSCE – Pierwsza oficjalna misja m. przybyła na terytorium Polski 1926, a 1929 poświęcono pierwszą kaplicę.

W 1945-71 w powiecie mragowskim istniała gmina mormońska, niemająca uregulowanej sytuacji prawnej, do której należeli gł. autochtoni narodowości niem.; 1971 udzielono zezwolenia jej prezydentowi i współwyznawcom na wyjazd do RFN; 1977 w polityce władz PRL wobec m. nastąpił przełom, wyznaczenie zostało wpisane do rejestru stowarzyszeń i związków rel. pod nazwą Kościół Jezusa Chrystusa Świętych Dni Ostatnich z siedzibą w Szczecinie i uzyskało osobowość prawną; Kościół ten 11 I 1990 został wykreślony z rejestru stowarzyszeń i związków rel. (*Ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania* z 17 V 1989, DzU z 2000, nr 26, poz. 319), a wpisany do rejestru Kościołów i innych związków wyznaniowych; od 1990 m. są związkiem wyznaniowym o uregulowanej sytuacji prawnej pod obecną nazwą; strukturę wewn. i działalność Kościoła określa *Statut Związku Wyznawców Jezusa Chrystusa w Dniach Ostatnich w Polsce*; na jego czele stoi dyrektor, mający siedzibę w Warszawie; reprezentuje on Kościół m. w Polsce w stosunkach wewn. i zewn.; wszelka działalność i uprawnienia Kościoła są realizowane pod jego kierownictwem lub nadzorem; w strukturze Kościoła wyodrębnione są gminy (Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Szczecin, Warszawa – 2, Wrocław, Zgorzelec), ale w statucie przewidziana jest możliwość tworzenia większych jednostek organizacyjnych (dystrykt, misja, zbór, okręg, obszar), nieposiadających osobowości prawnej.

M. w Polsce w znacznym stopniu podporządkowani są władzom Kościoła ogólnoswiat. (Rada Prezydenta Kościoła Ogólnoswiat., Rada Dwunastu Apostołów) mającego siedzibę w Salt Lake City; dla tych władz zarezerwowane są: tworzenie, przekształcanie i rozwiązywanie jednostek organizacyjnych Kościoła w Polsce, wyrażanie zgody na nabywanie lub sprzedawanie nieruchomości, wyznaczanie i odwoływanie dyrektora Kościoła. Zgodnie ze statutem (art. 12) członkowie Kościoła m. w Polsce mają obowiązek uznawania Rady Prezydenta Kościoła Ogólnoswiat. i Rady Dwunastu Apostołów za „proroków, jasnowidzących i posiadających objawienie”. Administracyjnie m. polscy należą do ogólnoeur. obszaru kośćc., powstałego na początku VIII 2008 z połączenia rozdzielonych wcześniej obszarów Europy Środk. i Zach.; 2008 m. w Polsce mieli ok. 4500 wyznawców.

Z. Pawłowicz, *Kościół i sekty w Polsce*, Gd 1992, 1996², 188-190; H. Misztal, *Polskie wyznaniowe I. Zagadnienia wstępne. Rys historyczny*, Lb 1996, 180; M. Ordon, *Prawo o stowarzyszeniach jako instrument antykościelnej polityki władz komunistycznych w okresie Polski Ludowej – zarys problemu*, StPrW 4(2002) 91-108; W. Jakubowski, *Doktryna, kult i organizacja Kościoła m.*, tamże 8(2005) 317-344; A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisł., *Prawo wyznaniowe*, Wwa 2006, 2008² (passim); Z. Pawłowicz, *Leksykon Kościołów, ruchów religijnych i sekt w Polsce*, Cz 2008, 157-162.

Artur Mezglewski

MOROCHOWSKI ELIASZ bp, imię zak. Joachim, ur. 1576 we Lwowie, zm. 19 III 1631 we Włodzimierzu Wołyńskim, propagator unii.

Jako pierwszy alumn z Polski studiował 1596-1603 w Pontificio Collegio Greco w Rzymie teologię i filozofię; po powrocie do kraju został przyjęty na służbę do bpa A.H. → Pocięja, a 1609, dzięki protekcji bpa B. Maciejowskiego i nuncjusza C. Rangonięgo, sekretarzem króla Zygmunta III Wazy; 1611 lub 1612 przyjął święcenia kapł.; 9 VIII 1613 (po śmierci Pocięja) mianowano go bpem włodzimierskim; 3 VII 1614 przyjął sakrę biskupią (1616 prawosł. szlachta wołyńska bezskutecznie domagała się na sejmie usunięcia go); 1624 brał udział w zjeździe biskupów unickich w Nowogródku, na którym debatowano na temat unii z prawosławnymi, oraz 1626 w synodzie kobryńskim (z bpem łuckim J. Poczapowskim złożył z niego relację królowi i nuncjuszowi pap.), gdzie zdeklarował się poprzeć finansowo projektowane seminarium gen.; był konsultantem nuncjusza w kwestii przygotowania we Lwowie na 28 V 1629 synodu unitów z prawosławnymi (odmówił udziału); zabiegał o rozszerzenie unii, dbał o podniesienie poziomu duchowieństwa, często organizował synody